Talousvaliokunta

Eduskunta

Viite: HE 245/2020 vp

Vastine talousvaliokunnalle

Taloudelliset vaikutukset

Kunnat

STM on arvioinut, että yksinomaan tämän esityksen aiheuttamien kuntien tehtävien muutosten arvioidaan olevan vähäisiä ja niiden arvioidaan olevan toteutettavissa kuntien nykyisten resurssien puitteissa, hyödyntäen soveltuvin osin esimerkiksi nykyisiä tartuntatautien, terveydensuojelun ja elintarvikevalvonnan rakenteita, verkostoja sekä henkilöstöresursseja. Kunnan yhteistyövelvoitteen nojalla kunnan, aluehallintoviraston ja Traficomin olisi tehtävä yhteistyötä valvoessaan tämän lain noudattamista. Toimeenpanon onnistumisen kannalta olisi tärkeää, että kuntien yhteistyö muiden tartuntatautilain viranomaisten, kuten tämän esityksen myötä Traficomin kanssa, muodostuu toimivaksi.

Pääosin 9 a §:n mukaisista päätöksistä ei arvioida aiheutuvan kunnille ja kuntayhtymille merkittäviä lisäkustannuksia, sillä kyse olisi lakisääteisten tehtävien hoitamisen organisoinnista ja siihen kohdistuvasta valtion viranomaisten ohjauksesta. Valtion olisi mahdollista huomioida kunnille aiheutuvia lisäkustannuksia terveydenhuoltolain 38 § nojalla.

Esityksen viranomaisvastuiden aiheuttama työmäärä riippuu osaltaan esityksen perusteella annettujen toimivaltuuksien soveltamisen laajuudesta, joka puolestaan riippuu koronaepidemian kehittymisestä. Tämä on huomioitu esityksessä kirjauksella, jossa kuntien ja muidenkin viranomaisten esityksestä aiheutuviin määrärahatarpeisiin olisi mahdollista palata vuoden 2021 lisätalousarvioesitysten yhteydessä.

Elinkeinotoiminta

Taloudellisten vaikutusten suuruus yrityksille riippuu ennen kaikkea rajoitusten ajallisesta kestosta, niiden laajuudesta mutta myös siitä miten nopeasti kuluttajien luottamus palveluihin palautuu rajoitusten poistuttua. Elinkeinonharjoittajan tapauksessa taloudellisesti suurin merkitys on tilojen

asiakasmäärään vaikuttavilla velvoitteilla ja rajoituksilla (58 d §, 58 f § ja 58 g §), jolloin toiminta voi muuttua tappiolliseksi ja alentaa merkittävästi liiketoiminnan kannattavuutta.

Esityksessä ei ole ehdotettu elinkeinonharjoittajille kohdennettua toimialakohtaista kompensaatiomenettelyä. Esityksen mahdollistamien rajoitusten kohteeksi joutuvien elinkeinonharjoittajien käytettävissä olisivat yleiset yritysten tukemista koskevat mekanismit. Näitä ovat muun muassa työ- ja elinkeinoministeriössä valmisteltu nk. kustannustuki II (HE 205/2020 vp), joka tuli voimaan 11.12.2020. Kyseessä on yleistuki, joka on tarkoitettu yrityksille, joiden liikevaihto on pudonnut merkittävästi koronaviruksen vuoksi ja joilla on vaikeasti sopeutettavia kustannuksia. Muita tukimekanismeja yrityksille ovat muun muassa Finnveran takaukset, Teollisuussijoitus Oy:n rahoitusohjelmat sekä työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteistyössä rakennettu työllisyyspaketti.

Keväällä 2020 ravitsemusalan elinkeinonharjoittajille kohdennettiin nk. kompensaatiotuki (HE 67/2020 vp) hyvityksenä elinkeinotoiminnan rajoittamisesta. Tähän menettelyyn johtanut tilanne oli hyvin erityislaatuinen. Keväällä 2020 ravitsemusalan elinkeinonharjoittajat joutuivat hyvin poikkeuksellisten, äkillisten toimien kohteeksi, joissa asiakastiloja suljettiin hyvin nopealla aikataululla valtakunnallisesti. Voidaan katsoa, että elinkeinonharjoittajilla ei ollut tosiasiallista mahdollisuutta ja aikaa varautua näihin poikkeuksellisiin tapahtumiin. Myöhemmin keväällä 2020, kun ravitsemusalaa koskevat rajoitukset tulivat osaksi tartuntatautilain sääntelyä (HE 72/2020 vp), ravitsemusalan elinkeinoharjoittajien katsottiin esityksen valiokuntakäsittelyssä voivan tukeutua takautuviin yleistukiin, eikä erilliselle kompensaatiomekanismille katsottu olevan tarvetta.

Myöskään käsittelyssä olevan esityksen valmistelussa ei ole katsottu olevan tarkoituksenmukaista ehdottaa esityksen vaikutuksiin kohdennettua kompensaatiomekanismia. Esityksen antamien toimivaltuuksien vaikutukset elinkeinonharjoittajille ovat kevään tilannetta ennakoitavampia, sillä toimivaltuuksien voimassaololle on esitetty epidemiatilanteeseen sidottuja kriteerejä. Esityksen antamien toimivaltuuksien soveltamisen vaikutukset elinkeinonharjoittajille ovat kestoltaan ja kohteiltaan rajattuja. Ennalta asetetut kompensaatiomekanismit saattaisivat ohjata yritysten valintoja ja toimintaa epäsuotuisaan suuntaan. Yksinomaan tämän esityksen vaikutuksiin kohdennetut kompensaatiomekanismit eivät joka tapauksessa kattaisi kaikkea koko epidemian aiheuttamasta tuen tarpeesta. Niin sanotun kustannustuki II:n jatkoksi toteutettavia toimenpiteitä selvitetään parhaillaan työ- ja elinkeinoministeriössä. STM katsoo, että tämänkaltaiset luonteeltaan takautuvat tukimekanismit ovat paras tapa tukea yrityksiä tästä esityksestä sekä koko koronaepidemiasta aiheutuviin kustannustuki tarpeisiin.

Valtiontalous

Esitys ei suoraan vaikuttaisi valtion talousarvioon, sillä viranomaisille lain toimeenpanosta vuonna 2021 aiheutuvat velvoitteet olisivat pääosin määräaikaisia. Kaiken kaikkiaan esityksestä aiheutuvat viranomaisten kustannukset riippuvat: lain voimaantulosta, covid-19-epidemian kestosta, sen etenemisestä sekä leviämisen estämisen edellyttämien toimenpiteiden tasosta. Lain toimeenpanosta

vastaavien viranomaisten mahdollista lisämäärärahatarvetta olisi tarvittaessa arvioitava vuoden 2021 lisätalousarvioiden valmistelun yhteydessä.

Ajantasaista tietoa konkursseista

Tilastokeskuksen tietojen[1] mukaan tammi–marraskuussa 2020 pantiin vireille 2 045 konkurssia, mikä on 414 konkurssia (16,8 prosenttia) vähemmän kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Vireille pantujen konkurssien määrä on ollut poikkeuksellisen matala kesäkuusta 2020 alkaen. Koronavirustilanteen myötä konkurssiin hakemista rajoitettiin määräaikaisella lakimuutoksella 1.5.2020 alkaen, ja ns. konkurssisuoja on tällä hetkellä voimassa 31.1.2021 saakka. Lakimuutos on rajoittanut velkojan mahdollisuutta hakea velallista konkurssiin.

Velkojat ovat tehneet 34,0 prosenttia vähemmän konkurssihakemuksia tammi-marraskuussa 2020 kuin vastaavana ajankohtana vuotta aiemmin. Velalliset itse ovat vastaavasti tehneet 17,3 prosenttia enemmän konkurssihakemuksia kuin vastaavana ajankohtana edellisvuonna. Velallisten itse tekemien hakemusten osuus konkurssihakemuksista on ollut edellisvuotta suurempi 2020 toisesta neljänneksestä lähtien. Konkurssitilaston aineistosta edellä mainitun lakimuutoksen mahdollista vaikutusta konkurssimääriin on mahdotonta erotella muista mahdollisista vuonna 2020 vaikuttaneista tekijöistä, kuten Verohallinnon tai muiden velkojien omaehtoisista toimista.

Eduskunta on hyväksynyt uuden konkurssilain väliaikaisen muutoksen (HE 233/2020 vp; EV 213/2020 vp), jonka mukaan konkurssilain välikonkurssiuhkaisen maksukehotuksen noudattamatta jättäminen muodostaisi olettaman velallisen maksukyvyttömyydestä, jos velallinen ei ole 30 päivän kuluessa konkurssiuhkaisesta maksukehotuksesta maksanut velkojan selvää ja erääntynyttä saatavaa. Velallisen aikaa maksaa velkojan saatava pidennettäisiin siten viikosta 30 päivään. Lain on tarkoitus olla voimassa 1.2.-30.9.2021. Muutoksella pyritään loiventamaan hakemusten määrän kasvua antamalla velallisille lisää maksuaikaa, sillä on arvioitu, että 31.1.2021 saakka voimassa olevien väliaikaisten muutosten päättymisen jälkeen konkurssihakemusten määrä tulee kasvamaan voimakkaasti.

Sääntelyn soveltamisalasta ja tartunnanlähteistä

Koronavirus tarttuu henkilöstä toiseen ensisijaisesti pisaratartuntana, kun sairastunut henkilö yskii, aivastaa, puhuu tai vaikka laulaa. Osa tartunnan saaneista henkilöistä ei saa lainkaan oireita tai oireet ovat hyvin vähäisiä. Oireeton henkilö ei näin ollen välttämättä ole tietoinen tartunnastaan, eikä

[1] http://www.stat.fi/til/konk/2020/11/konk_2020_11_2020-12-16_tie_001_fi.html

siksi rajoita osallistumistaan erilaisiin toimintoihin tai oleskeluaan erilaisissa tiloissa muiden ihmisten kanssa. Myös oireeton voi tartuttaa muita. Tutkimuksissa on kuvattu tilanteita, joissa oireeton henkilö on tartuttanut muita esimerkiksi ahtaissa sisätiloissa. Virus voi tarttua muutama päivä ennen oireiden alkua. Nykytiedon mukaan koronavirustautiin sairastunut henkilö on tartuttavimmillaan oireisen taudin alussa. Tartuttava aika kestää lieväoireisessa koronavirustaudissa pisimmillään reilun viikon, ja vakavimmissa tautimuodoissa jopa kaksi viikkoa. Pisaratartunnan lisäksi koronavirus voi tarttua myös kosketuksen välityksellä, jos sairastunut on esimerkiksi yskinyt käsiinsä ja sen jälkeen koskenut toiseen ihmiseen.

Vuodenvaihteessa myös Suomessa on todettu uusi viruksen muunnos, joka on aiheuttanut uuden uhkan tartuntojen kiihtyvästä leviämisestä. Tähän mennessä kertyneen tiedon mukaan tämä uusi virusmuunnos tarttuu aiempaa herkemmin ja leviää nopeasti, mutta ei aiheuta aiempaa vakavampia infektioita. Herkkä tarttuminen ja nopea leviäminen voi kuitenkin merkittävästi lisätä tartuntojen määrää väestössä, jolloin myös sairastuneita tulee enemmän ja terveydenhuollon kantokyky joutuu koetukselle.

Tämä tilanne edellyttää entistäkin valppaampaa otetta sekä tartuntojen toteamiseksi että niiden leviämisen ehkäisemiseksi. Virusmuunnoksen herkempi ja nopeampi leviäminen on merkityksellinen myös nimenomaan nyt käsiteltävänä olevan sääntelyn näkökulmasta. Virusmuunnoksen herkempi leviäminen vaikuttaa osaltaan myös esityksen oikeasuhtaisuuden arviointiin; kun virus leviää entistäkin helpommin, viranomaisilla on syytä olla nyt käsiteltävänä olevat lakiin perustuvat keinot sen torjumiseksi.

Hiihto- ja laskettelukeskuksiin liittyvistä covid-19 –tartunnoista

Liikunnan ja urheilun yhteydessä mahdollisesti tapahtuvan covid-19 –tartunnan riskiin vaikuttaa oleellisesti ihmisten välisen kontaktin läheisyys kussakin lajissa, kontaktiajan pituus ja tila, missä toiminta tapahtuu. Hiihto- ja laskettelukeskuksissa tapahtuvat tartunnat nousivat näyttävästi julkisuuteen jo kevättalvella 2020 sekä ulkomailla että kotimaassa saatujen tartuntojen myötä. Hiihto- ja laskettelukeskuksiin yhdistetyt tartuntaryppäät ovat useimmiten alkuperältään saman seurueen sisäisiä. Esimerkiksi yhteen suositussa Lapin laskettelukeskuksessa järjestettyyn kirurgien koulutustilaisuuteen liittyi useita tartuntoja ja suuri määrä tilanteen vuoksi karanteeniin joutuneita, eri puolille Suomea palanneita altistuneita.

Kaikkien todettujen tartuntojen yhteydessä toimivaltaiset viranomaiset ovat yhteydessä paitsi tartunnan saaneeseen, myös hänen kauttaan tietoon tulleisiin lähikontakteihin eli altistuneisiin. Lisäksi tartunnoista kerrotaan mahdollisen tartuntatilanteen tai –paikan toiminnan järjestäjälle tai tilan omistajalle, jos sellainen on tiedossa. Pieniä tartuntaryppäitä ei julkisteta yksilönsuojan turvaamisen takia.

Jo keväällä hiihto- ja laskettelukeskusten yrittäjät sopivat yhteisesti useista tartuntariskiä vähentävistä toimista omilla alueillaan ja omissa tiloissaan. Siitä huolimatta lokakuun 2020 jälkeen esimerkiksi Helsingin kaupungissa on tiedossa kolmisenkymmentä tartuntaa, jotka on jäljitetty hiihto- ja laskettelukeskuksessa oleskeluun eri puolella Itä- ja Pohjois-Suomea. Yhteistä näissä tunnetuissa tartuntaketjuissa on yhdessä vietetty aika samassa tilassa ja toiminnassa, vaikka useimmiten on mahdotonta selvittää, onko tartunta levinnyt ihmisten välisessä kanssakäymisessä yhteisen automatkan aikana, hotellin tai välinevuokraamon tungoksessa, rinneravintolassa tai baarissa vai naapurimökissä seurustellessa. Riski tartunnan leviämiseen liittyy ensisijaisesti ihmisten käytökseen; riski liittyy ennen kaikkea useiden tuntemattomien ihmisten kohtaamiseen täysissä tiloissa erilaisten aktiviteettien tai muiden vastaavien merkeissä. Ulkona ladulla tai rinteessä tartuntoja tuskin tapahtuu.

Hallituksen esityksessä on omaksuttu ratkaisu, jossa viranomaisille annetaan asteittain tiukkenevat keinot puuttua pahenevaan tautitilanteeseen aina sen mukaan kuin se on välttämätöntä. Toimet on lakiesityksessä pyritty kohdistumaan mahdollisimman tarkasti, mutta kuitenkin niin, että viranomaisilla on käytettävissään tarvittavat keinot, jos epidemiatilanne kuluvan vuoden aikana edelleen pahenee.

Muuta

Ottaen huomioon, että HE 245/2020 vp on parhaillaan myös eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnan käsiteltävänä STM ei tässä talousvaliokunnalle annettavassa vastineessa tarkemmin kommentoi liikenne- ja viestintävaliokunnan toimivaltaan kuuluvia kuulemisessa esiin nostettuja kysymyksiä.